

ПРОУЧВАНЕ НА ОБРАЗЦИ КОРИАНДЪР С РАЗЛИЧЕН ГЕОГРАФСКИ ПРОИЗХОД

Николай Дюлгеров, Боряна Дюлгерова
Институт по земеделие – Карнобат

Резюме

Целта на изследването е да се проучи колекция от образци кориандър с различен географски произход по някои важни за селекцията признаци. Проучването е проведено в Институт по земеделие – Карнобат, през периода 2010-2012 и включва 40 образци кориандър. Установено е значително вариране между образците по проучваните признаци. Образците с един и същ произход се разполагат в различни кластери, т.е. не е установена зависимост между географския им произход при групирането им чрез кластерен анализ. Идентифицирани са генотипове с високи стойности на признаците и голямо междукластерно разстояние, които могат да служат като родители в бъдещата хибридизационна програма за получаване на високодобивни сортове.

Ключови думи: кориандър, генетично разнообразие, селекция

Abstract

Dyulgerov N., B. Dyulgerova, 2013. Study on coriander accessions with different geographic origin.

The aim of the investigation was to study a collection of collection of coriander accessions with different geographic origin. The study was conducted in the Institute of Agriculture – Karnobat, during the period 2010-2012 and included 40 coriander accessions. A large variation between accessions was observed for the studied traits. There is no parallelism between genetic diversity and geographical origin of accessions. Suitable accessions for future use in coriander breeding program were identified.

Key words: coriander, genetic diversity, breeding

УВОД

Кориандърът е известен от дълбока древност като кулинарно и медицинско растение (Diederichsen, 1996; Marufi et al., 2010, Chawla et al., 2013). С нарастване на значението на продукцията от кориандър като експортна суровина, у нас се повишава интереса към отглеждането на тази култура. Около 85% от площите с етеричномаслени и лекарствени култури в България са заети от кориандър. Осигуряването на високо ниво на генетично разнообразие е предпоставка за ефективна селекция (Iftikhar et al., 2009). Това прави събирането и проучването на генетично разнообразен и с различен еколого-географски произход изходен материал важна част от селекционния процес.

Целта на настоящата работа е да се проучи колекция от образци кориандър с различен географски произход по някои важни за селекцията признаци.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Изследването е проведено в Институт по земеделие – Карнобат, през периода 2010-2012. Проучена е колекция от 40 образци кориандър (20 от var. *sativum* и 20 от var. *microcarpum*), получени от ИПК, Gatersleben с различен географски произход (Таблица 1). Образците от колекцията са засявани в три повторения на площ от 1 m² при разстояние между редовете 30 cm и между растенията в реда 15 cm със семена получени от отгледани под изолатор растения. След узряването са взети по 10 растения от всеки генотип и всяко повторение и са отчетени: височина на растението, cm; брой разклонения на 1 растение; брой сенници в 1 растение; брой плодове от 1 сенник; тегло на плодове от 1 сенник, g; маса на 1000 плода, g; тегло на плодове от 1 растение, g. Резултатите са обработени с помощта на вариационен, дисперсионен и йерархически крастерен анализ (метод на Ward, мярка на сходство-евклидово разстояние). Като при последния анализ са използвани стандартизирани данни.

Таблица 1. Произход на проучваните образци кориандър
Table 1. Origin of the studied coriander accessions

Образец/ Accession	Произход/ Origin	Образец/ Accession	Произход/ Origin
<i>var. microcarpum</i>		<i>var. sativum</i>	
Cori 14	Германия	Cori 25	Унгария
Cori 20	неизвестен	Cori 280	Перу
Cori 21	бившият СССР	Cori 292	Холандия
Cori 28	Индия	Cori 384	неизвестен
Cori 30	бивша Чехословакия	Cori 410	неизвестен
Cori 114	неизвестен	Cori 412	неизвестен
Cori 177	неизвестен	Cori 36	Италия
Cori 186	Германия	Cori 105	Италия
Cori 209	неизвестен	Cori 144	Ирак
Cori 215	бивш СССР	Cori 165	Холандия
Cori 270	САЩ	Cori 176	неизвестен
Cori 272	Германия	Cori 202	неизвестен
Cori 282	Мадагаскар	Cori 223	Руска Федерация
Cori 333	неизвестен	Cori 242	Испания
Cori 340	САЩ	Cori 269	Мексико
Cori 337	Мароко	Cori 287	Португалия
Cori 313	Азербайджан	Cori 308	Руска Федерация
Cori 315	Казахстан	Cori 458	Германия
Cori 316	Узбекистан	Cori 448	Белгия
Cori 110	Куба	Cori 442	Германия

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Анализ на варианса на изследваните признаци по генотипове и години е представен в Таблица 2. Най-голям дял от варирането на височината на растенията се дължи на условията на годината. Броя на разклоненията в растение се повлиява преди всичко от взаимодействието генотип-година и от генотипа. Варирането на броя сенниците в растение се дължи на първо място на влиянието на генотипа, следвано от взаимодействието генотип-

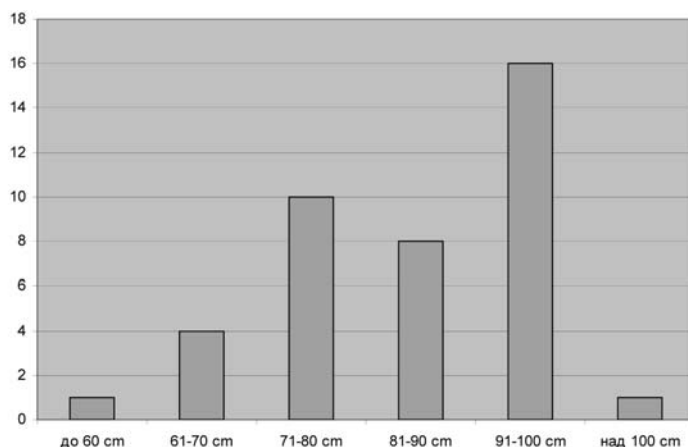
Таблица 2. Анализ на варианса на изследваните признаци по генотипове и години
Table 2. ANOVA of studied traits by genotypes and years

Признаци Traits	Източници на вариране					
	Генотип Genotype		Година Year		Взаимодействие Interaction	
	MS	η^2	MS	η^2	MS	η^2
Височина на растенията Plant height	1193.73***	18.34	94792.96***	74.70	226.19***	6.95
Брой разклонения в растение Number of branches per plant	9.57***	45.57	5.97*	1.46	5.57***	52.98
Брой сеници в растение Number of umbels per plant	434.64***	40.25	5780.29***	27.45	174.42***	32.30
Брой плодове в сеник Number of fruits per umbel	580.49***	68.35	140.23***	0.85	130.80***	30.80
Тегло на плодове от сеник Fruit weight per umbel	0.12***	80.57	0.02***	0.81	0.01***	18.62
Тегло на плодове от растение Fruit weight per plant	11.21***	69.94	13.39***	4.29	2.06***	25.77
Маса на 1000 плода 1000-fruits weight	54.03***	84.56	40.91***	3.28	3.88***	12.15

MS – варианс; η^2 - сила на влияние на фактора; * - $p \leq 5\%$; *** - $p \leq 0.1\%$

година. Слабо е влиянието на годината върху броя на плодове в един сеник. Значителна част от варирането на признаците тегло на плодове от сеник, тегло на плодове от едно растение и маса на 1000 плода се обуславя от генотипа.

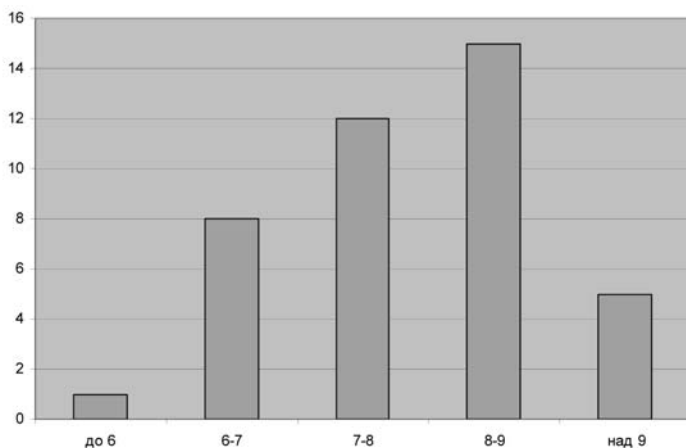
Височината на растенията в колекция средно за трите година на проучването варира от 55,17 до 101,67 cm. Най-голям е броя на образците с височина 91-100 cm (Фигура 1). При кориандъра височината на растенията

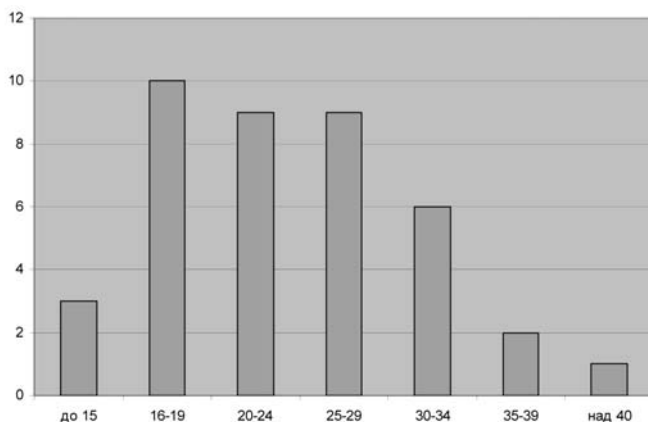
Фигура 1. Разпределение на образците кориандър според височината на растенията
Figure 1. Frequency of coriander accessions according plant height

е тясно свързана с добива и другите елементи на добива (Diederichsen, 1996; El-Ballal and Abou El-Nasr, 1987). Намалването на височината увеличава добива от плодове, улеснява агротехническите практики и намалява полягането. Селекционен интерес представляват формите кориандър с височина около 70-80 cm в проучваната колекция с такава височина 26,4% от образците (10 образца).

Средният брой на разклоненията в едно растение варира от 5.31 до 9.57 разклонения при различните образци (Фигура 2). С много добра разклоненост на стъблото се отличават около 50 % от проучваните образци, като 15 от тях образуват 8-9 разклонения, а при 5 образца са отчентени средно над 9 разклонения (Фигура 3). При и path-коефициентния анализ на 360 образци кориандър Singh et al. (2006) установяват, че броя на сенниците и на разклоненията в 1 растение имат висок позитивен директен ефект върху

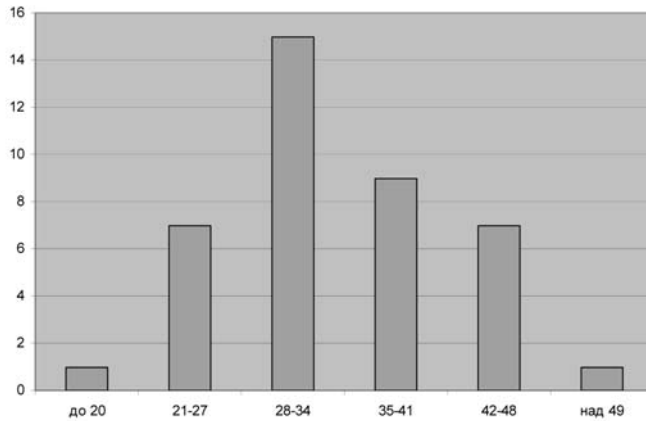
Фигура 2. Разпределение на образците кориандър според броя на разклоненията
Figure 2. Frequency of coriander accessions according number of branches per plant

Фигура 3. Разпределение на образците кориандър според броя на сенниците в 1 растение
Figure 3. Frequency of coriander accessions according number of umbels per plant

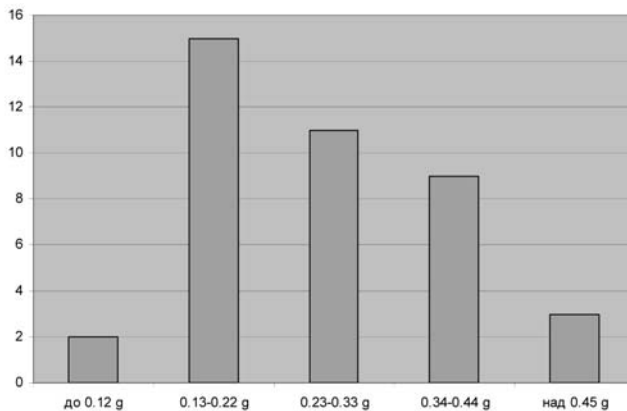
добива от плодове и следователно интерес представляван образци формиращи голям брой разклонения.

Повечето образци образуват до 30 сенника в едно растение. Само 6 от проучваните генотипове формират от 30 до 34 сенника, 2 образци от 35 до 39 сенника и един – над 40 сенника в 1 растение (Фигура 4).

Фигура 4. Разпределение на образците кориандър според броя на плодове в 1 сенник
Figure 4. Frequency of coriander accessions according number of fruits per umbel

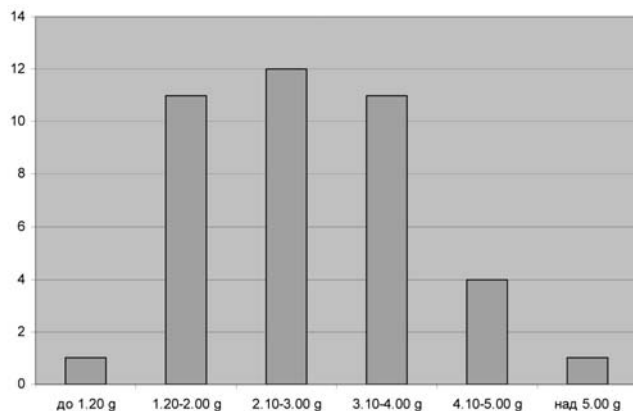
Броят на плодове в сенник варира от 17,22 до 54,43. Най-голям процент образци (37,5%) се отличават с от 28 до 34 плода в един сенник. Над 42 плода в 1 сенник формират 17 от проучваните образци (Фигура 5).

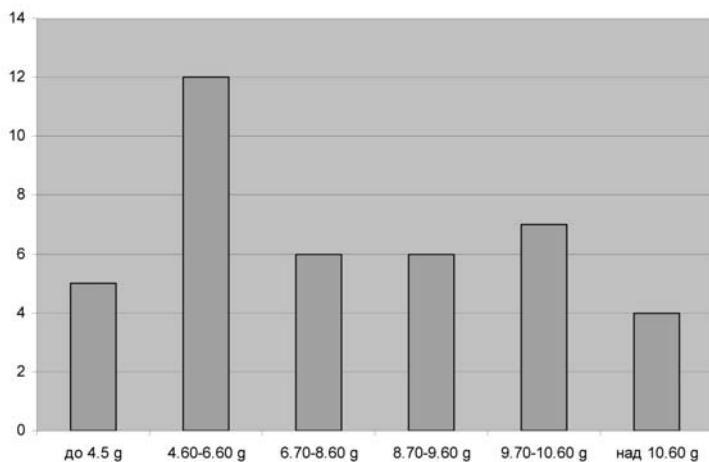
Фигура 5. Разпределение на образците кориандър според теглото на плодове в 1 сенник
Figure 5. Frequency of coriander accessions according fruit weight per umbel

Теглото на плодове от един сенник варира от 0,12 g до 0,49 g, като 2 образца са с тегло на 1 сенник до 0,12 g, 13 образца с тегло от 0,13 до 0,22 g и 11 образца с тегло 0,34-0,44 g (Фигура 6).

Разпределение на образците кориандър от колекцията според теглото на 1000 плода показва, че при 5 генотипа са с тегло до 4,50 g, 12 с тегло между 4,60 и 6,60 g, 6 с тегло от 6,70-8,60 g, 6 с тегло от 8,70-9,60 g, 7 с

Фигура 6. Разпределение на образците кориандър според теглото на плодовете в 1 растение
 Figure 6. Frequency of coriander accessions according fruit weight per plant

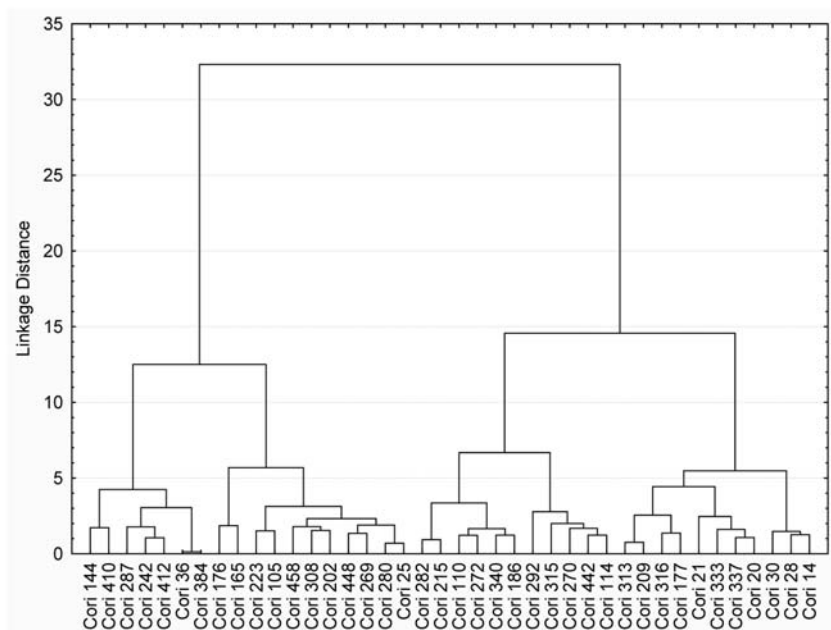

Фигура 7. Разпределение на образците кориандър според теглото на 1000 плода
 Figure 7. Frequency of coriander accessions according 1000-fruits weight

тегло от 9,70-10,60 g и 11 образци имат тегло на плодовете над 10,70 g (Фигура 7).

Според предишно наше проучване, включващо 81 образци кориандър, признаците масата на 1000 плода, теглото на плодовете от 1 сенник и броя на сениците в 1 растение имат най-съществен пряк ефект върху продуктивността на растенията при кориандъра (Dyulgerov and Dyulgerova, 2013). Образците в проучваната колекция, които се отличават с високи стойности на тези признаци са подходящи за включване в селекционата работа с цел повишаване на продуктивността.

Дедрогамата от кластерен анализ на образците кориандър е представен на Фигура 8. Според нея образците са разпределят в два основни кластера според теглото на 1000 плода. Този признака е особено значение за кориандъра, тъй като на база едрината на плодовете формите кориан-

Фигура 8. Йерархичен кластерен анализ на образци кориандър
 Figure 8. Hierarchical cluster analysis of coriander accessions

дъра се разделят на: едроплоден *Coriandrum sativum* L. var. *sativum* – тегло на 1000 плода над 10 g, диаметър на плода над 3 mm и дребноплоден *Coriandrum sativum* L. var. *microcarpum* DC. – тегло на 1000 плода под 10 g, диаметър на плодовете под 3 mm (Purseglove et al., 1981). Първият от кластерите се състои от 18 образци, които се отнасят към var. *sativum*, във вторият кластер са обединени 22 образци – 20 от тях са от var. *microcarpum* и 2 от var. *sativum*. Разположението на тези 2 образци – Cori 292 и Cori 114 се определя от това, че при нашите агро-метеорологични условия те са формирали по-дребни плодове от типичното за едроплодните форми. Всеки от кластерите се разделя на два подкластера, като първия подкластер при едроплодните форми се състои от 7 образца, които се отличават със сравнително ниско и слабо разклонено стъбло. Във вторият подкластер са обединени 11 образца, за които е характерно високо тегло на плодовете от 1 растение. Образците в първия подкластер при дребноплодните форми се отличават с ниски продуктивни възможности, а тези от втория подкластер имат високо, силно разклонено стъбло и сравнително високо тегло на плодовете от 1 растение.

ИЗВОДИ

Проучваната колекция, включваща 40 образци кориандър с различен географски произход представлява ценен генофонд, който може да се използва в селекционната работа с тази култура. Установено е значително вариране между образците по проучваните признаци. Образците с един и същ произход се разполагат в различни кластери, т.е. не е установена

зависимост между географския им произход групирането им чрез кластерен анализ. Идентифицирани са генотипове с високи стойности на признаците и голямо междукластерно разстояние, които могат да служат като родители в бъдещата хибридизационна програма за получаване на високodobивни сортове.

ЛИТЕРАТУРА

- Chawla, S., Thakur M., 2013.** Coriandrum sativum: A promising functional and medicinal food. Medicinal Plants – International Journal of Phytomedicines and Related Industries, 5 (2), 59-65.
- Diederichsen, A., 1996.** Coriander (*Corianderum sativum* L.). Promoting the conservation and use of underutilized and neglected crops. 3. Institute of Plant Genetics and Crop Plant Research, Gatersleben/International Plant Genetic Resources Institute, Rome, Italy. 83pp.
- Dyulgerov, N., Dyulgerova B., 2013.** Correlation And Path Coefficient Analysis Of Productivity Elements In Coriander (*Coriandrum sativum* L.) Journal of Central European Agriculture, Vol.14 (4) No.2, 1512-1517.
- El-Ballal, ASI, Abou El-Nasr TH, 1987.** Selection for earliness and phytotherapeutic value in Coriander (*Coriandrum sativum* L.). I. Breeding system. Acta Hort. 208, 179-196.
- Ifftikhar, J., Khalil, H., Abdul Bari., Sajid, Khan., Zada, I., 2009.** Genetic variation for yield and yield components in rice. *Journal of Agricultural and Biological Science*, 4(6), 60-64.
- Purseglove, J. W., Brown E. G., Green C. L., Robbins S. R. J., 1981.** Spices, vol. 2. Longman, New York, 736-788.
- Maroufi, K., Farahani, H. A., Darvishi H. H., 2010.** Importance of coriander (*Coriandrum Sativum* L.) between the medicinal and aromatic plants. *Advances in Environmental Biology*, 4(3), 433-436.
- Singh, D., Klain U., Rajput S. S, Khandelwal V., Shiv K. N., 2006.** Genetic variation for seed yield and its components and their association in coriander (*Coriandrum siltivum* L.) germplasm. *Journal of Spices and Aromatic Crops* Vol. 15 (1): 25-29.